

Tömöry Márta a Galilei Körrel foglalkozó részletes monográfiájában⁵ nem ír a Kör és a Tanácsköztársaság e világosan dokumentálható kapcsolatáról, az általunk ismert visszaemlékezésekben sem említik.⁶

Ezen a példányon nincs árjelzés, a másik ára 2 korona. A Vörös Ujság könyvhirdetéseiből tudjuk, hogy áprilisban egy kb. két ív terjedelmű brosúra ára legfeljebb 1 korona lehetett. Május végén 120—150 fillér között, július végén 150 fillér és 2 korona között mozgott. 2. számú füzetünk 2 koronás ára június-július folyamán alakulhatott ki, s így időben is el tudjuk határolni a Galilei Kör által kezdeményezett kiadástól.

Összegezőképpen megállapíthatjuk tehát, hogy Lenin *A szovjethatalom legközelebbi feladatai* című műve a Magyar Tanácsköztársaság alatt két variáns kiadásban, április, illetve június-július hónapban jelent meg. Az igen ritka áprilisi kiadás egy példányát a szegedi Somogyi-könyvtár őrzi.

LISZTES LÁSZLÓ

JEGYZETEK

1 *A Magyar Tanácsköztársaság dokumentumai Szegeden.* Bibliográfia. Szeged, 1959. Szegedi Egyetemi Könyvtár. 159 p. — Lenin itt szóban forgó művét a 125. és 126. tétel írja le.

2 *V. I. Lenin műveinek magyar öbibiográfiája.* (Összeáll. Forgács Sándorné.) (Bp.) 1960. Kossuth Kiadó. 207 p. — 13. tétel.

3 Párttörténeti Közlemények, 1960. 1—2. sz. 36. p.

4 *Vö. A Magyar Tanácsköztársaság sajtójának repertórium.* (Összeáll. Kálmán Lászlóné.) Bp. 1968. — 14. tétel.

5 Tömöry Márta: *Új vizeken járok.* (A Galilei Kör története.) Bp. 1960. Gondolat. 294 p.

6 Turnowsky Sándor: *Adalék a Galilei Kör történetéhez.* = *Korunk*, 1957. 1061—1071. p. Duczynska Ilona: *Csoodlatos előjáték.* = *Nagy idők tanúi emlékeznek.* (1918—1919.) (Bp.) 1958. 17—27. p. Haász Árpád: *A századeleji magyar társadalom és a Galilei Kör.* = *Valóság*, 1959. 1. sz. 17—26. p.

A MÁGOCSI FOGLALÁS

Akkor esett az eset, amikor a kalendáriumszínalók áprilist írtak, a történelemírók meg proletárdiktatúrát. Amikor az időjárás melegebbre fordult és a kora tavaszi vizeket már felszárította a szél. Vagyis: két nappal azután, hogy az orosházi Ipartestület könyvtárából kislejteztek „*Zulejka, a hárem gyöngye*” című tizkötetes nagyregényt, a Kaszinóéból meg Palugyai tizenkét kötetes földleírását. Akkor, amikor a nagy proletárfalu első hivatásos könyvtárosa megkezdte hivatali működését.

Mert éppen a mágocsi foglalással kezdte volna meg.

Ezzel a *volná*-val majdnem befejeztem a mesémet, mert kimondásával egy fél napot szaladtam előre. Pedig ez alatt a fél nap alatt sok minden történt. Térjünk hát vissza a reggeli induláshoz, és amíg a régi községháza udvarán kocsira várunk, elmondom az előzményeket.

A nagy sikerű könyvtárrendezések után könyvtárost keresett a direktórium, és Sulyok Batusy jelentkezett. Mindjárt programmal: — egyesíteni kell az orosházi könyvtárakat, és be kell hozni Mágocsról a grófét.

A direktórium az ötletet így hagyta jóvá: — Hát hozza be.

Ezért gyülekeztünk a községháza udvarán, és ezért jött velünk egy kocsira való tanár; meg mert a tanárok sejtették, hogy lesz a kastélyban más nézivaló is. — Egyik a festmények között akart válogatni, kettő meg iskolája természetrajzi gyűjteményét akarta gyarapítani. — Engem azért küldött Jakubik, hogy — ha kell — törjem meg az ellenállást, és biztosítsam a leltározást.

Szép feladat volt, de csak a felszabadulás után mondják mások is szépnek. A húszas években az ügyész, a csendőr meg a szolgabíró *fegyveres magánlaksértés*-nek mondta. Mi meg akkor egészen másnak. Azt mondtuk, hogy a rügöző fák lehetete, a sarjadó vetés végtelen zöldje; a tavaszt csivitelő millió madár, a sok riadt nyúl, az első kis fehér mezei virág vonzottak Mágocsra, meg az a pirosság, amit a reggeli szellő csalt ki az arcunkra.

Bizonyosan így mondtam, mert akkor még fiatal voltam és lírikus. De ma már gyomorbeteg vagyok, elmondom hát az igazat: gróft reméltem látni Mágocson és kastélyt — belülről.

A fegyveresekkel a „nagyatádi” kocsira ültünk, a tanárok a községi hintóba. Mi hajtottunk elől. És nemcsak a rang miatt. Bár bizonyos szertartásosságot rá lehetett volna fogni a viselkedésünkre. A tanács hatalmat képviseltük, kissé merevebb volt a derekunk, a kezünk meg erősen markolta a lábunk közé állított karabélyt.

A kasznár kapuján fordultunk be, a kapu tárva volt, s a behajtással véget ért a csata, és eldőlt a könyvtár sorsa is.

Mert a kasznári lakás ambitusáról puskacsövek meredtek ránk, a katonák mögött egy hadnagy állt, és hallottuk a tüzelést bevezető vezényszavakat.

Én már akkor számtantanár voltam, így egy szempillantás alatt kiszámítottam, hogy reménytelen a helyzetünk. Mert az ambituson kétszer annyi puska volt, mint nálunk a kocsiban. Az ilyen erőarány pedig a stratégia tanítása szerint — a thermophilei eset kivétel — mindenkor a gyengébb fél vereségét jelentette. Ezért nyomban odakiáltottam neki:

— Hadnagy elvtárs! — győztek! — Maguké a könyvtár.

Biz' ez fegyverletétel volt, de a hadnagnak mégse volt elég. Visszakiáltott hát: — jó-jó —, de adja ezt írásban!

Közben befutott a hintó is. A tanárok egykedvű közönnyel nyugodtak bele a változathatatlanba.

Írást készítettünk. Hárompéldányosat. Vállaltam benne a veszített csata minden szegényét, de hogy egyikünk-egyikünkre kevesebb jusson, az okmányokat valamenynyen aláírtuk.

Az első példányt mi vittük el, a másodikat a szentesiek. Mert írás közben kiderült, hogy a városban egy literátornak éppen akkor támadt éppen az az ötlete, amikor és ami Sulyok Endrének Orosházán, és hogy a hadnagy a szentesiek akaratát képviselte négy fegyveressel.

A két jegyzőkönyv azután együttveszett a diktatúrával. — Bár lehet, hogy a miénket már a visszaútnál „elfújta a szél”. — Nem sok dicsőségünk múlt el vele.

A harmadik azonban a kasznárnál maradt. Erről ezt a szöveget őrizte meg a Békés Megyei Levéltár:

J e g y z ő k ö n y v . Felvétellett Nagymágocson 1919. április 19-én. Az orosházi városi tanács képviseletében, a közoktatásügyi népbiztosság felhatalmazó levelével megjelentünk a nagymágocsi Károlyi Imre féle kastély intéző bizottságánál, hogy a kastélyban lévő könyvtárt és képtárt egy, — Orosházán felállítandó — népkönyvtár céljára lefoglaljuk. Haám Arthur a nagymágocsi termelőszövetkezet képviseletében a csongrád vármegyei direktorium parancsára kijelentette, hogy ha kell, még erőszakkal is megakadályozza a könyvtár lefoglalását, sőt Jócsák Kálmán elvtárs, a csongrád vármegyei direktorium elnökének telefonon adott utasítására még a könyvtár megtekintését sem engedi meg.

Ezt tudomásul vettük és a kirendelt karhatalmat nem használtuk fel, azonban nyomtatékosan kijelentettük, hogy a közoktatásügyi népbiztosságtól kapott szocializálási jogunkról nem mondunk le.

Nagymágocs község direktoriumát felelőssé tettük a könyvtár és képtár érintetlenségéért, amit ők vállaltak is.

K. m. f. Szabó Pál jegyzőkönyvvezető.

Hadm Arthur, Remzső, Csicsely, Faragó.

Biró Sándor, Sain Márton, Zatykó Lajos, Molnár Lajos, Sulyok Endre, orosházi kirendeltek.

A diktatúra bukása után a kasznárnál maradt jegyzőkönyv élni kezdett. Balázsovits László uradalmi intézőnek az Orosházi Friss Újság 1920. febr. 18-i számában megjelent beszámolója nyomán mesélt a foglalásról a közigazgatásnak, olvasták a csendőrök, rátért az igazságszolgáltatás útjára, és eljutott a gyulai ügyészség asztalára. Onnan egy év múlva Szegedre küldték, ahol megszülte ezt a határozatot:

A szegedi kir. ügyészség.

14639/1920. k. ü. sz.

A gyulai kir. ügyészség átteszi a magánlaksértés büntette és zsarolás vételése miatt gyanúsított Biró Sándor, Zatykó Lajos, Sain Márton, Szabó Pál és Sulyok Endre orosházi lakosok elleni bűnügyet.

H a t á r o z a t .

Ezen ügyben a nyomozást a Bp. 101 §-a 1. pontja alapján megszüntetem, — egyben azonban a határozat egy kiadványát az internálási eljárás folyamatba tétele tárgyában leendő határozat hozatala végett az orosházi járás főszolgabírójának megküldöm.

Erről gyanúsítottakat értesítem.

Szeged, 1920. augusztus 6.

Harsányi főügyész.

És azután?

Azután államköltségen megjártam Egerszeget, mások a gyulai börtönt. Az országos hivatalban meg ráírták lapunkra ezt a szót: *kommunista*.

Ott is maradt az egészen a felszabadulásig.

SZABÓ PÁL
(Miskolc)

A TANÁCSKÖZTÁRSASÁG MAKÓI VÉRTANÚJA — SZOBOSZLAI IMRE

Még most, szörnyű vértanúhalála után fél évszázaddal sem tudják, hol alussza örök álmát. 1919 augusztásában, mikor a külső ellenséges erők megfojtották a Tanácsköztársaságot, hazafelé tartott Makóra. Forradalmár lelkiismerete nyugodt volt, mert tudatában volt annak, hogy tettei, amelyek az úri osztályok mélységes gyűlöletét váltották ki, a proletariátus érdekeit szolgálták, és semmit sem tett, ami törvényellenes lett volna.

Makói kommunista harcostársai, Rózsa Ferenc, Tokodi Péter hívták, tartson velük, szökjenek Erdélybe, Romániába. Inkább az esetleges román fogságot választák, mint a fehérterrorista tisztek bikacsökjét és gyilokját. Ő azonban hajthatatlan maradt. Hazafelé igyekezett, szüleihez, testvéreihez. Azt mondta, nem követett el semmi törvénybeütközőt, meggyőződését követte, a bíróság előtt vállalta a felelősséget tetteiért. Mai szemmel nézve tudjuk, hogy naivsága épp olyan nagy volt, mint tiszta, romantikus forradalmár hite.

*

Most a csendes makói lakásban akkori kishúga, Erdei Józsefné beszél gyermekkoráról, életéről.

— Apánk a református öregtemplomnál volt harangozó. Szűkösen éltünk, mert kevés volt a kereset, s mi, gyerekek elég sokan voltunk. Szüleink rengeteget dolgoztak, minden lehetőt megtettek gyermekeik jövőjéért. Legidősebb testvérünk, István, aki jó tanuló volt a gimnáziumban, sok szűkölködés árán elvégezhette az egyetemet, jogi doktorátust szerzett. Részt vett a háborúban, megsebesült s 1918-ban az őszirózsás forradalom után a munkástanács bizalmából ő lett a makói rendőrkapitányság vezetője.

Iskolai bizonyítványokat, régi leveleket, iratokat mutat.

Imre már csak négy osztályt végezhetett a gimnáziumban, őt a gépek érdekelték, és minél hamarabb kereső foglalkozás után kellett néznie. Pesten felsőipari iskolában tanult, de nyári szünidőben a villanytelepen, vagy cséplőgépeknél dolgozott. Barátságot kötött a munkásokkal, akik révén megismerkedett a szocialista eszmékkel. Ezután a szocialista könyvek váltak szenvedélyévé. A nyomor, az igazságtalanság elleni ösztönös lázongása így vált kemény, tudatos meggyőződéssé. Nyomort otthon a saját s az öregtemplom körüli proletárcsaládokban eleget látott, úri gőgöt és dőzsölést meg gazdag gimnáziumi, ipariskolai tanuló társainál.

Ipariskolai tanuló korában munkástársaival megünnepli május 1-ét, a szociáldemokraták közé jár. Dacos lázongása ki-kitör az iskolában. Szocialista nézetei megbotránkoztatják tanárait, úri tanulóitársait. Ezért eltanácsolják az iskolából.

Hazatér Makóra, lakatosmunkát vállal. Nemsokára felszabadul. Szakmunkástársával és barátjával, Rózsa Ferencsel, a vasasszakszervezetben és a szociáldemokratáknál hamarosan ismertté válnak. Harcos magatartásukkal kivívják szaktársaik támogatását, bizalmát.

Az őszirózsás forradalom után részt vesz a szociáldemokrata pártszervezet újjászervezésében. Szoboszlai Imre is, társaival együtt, felismeri, hogy az őszirózsás